

Rede ter gelegenheid van de opening van het academisch jaar 1976-1977

Citation for published version (APA):

Vossers, G. (1976). *Rede ter gelegenheid van de opening van het academisch jaar 1976-1977*. Technische Hogeschool Eindhoven.

Document status and date:

Gepubliceerd: 01/01/1976

Document Version:

Uitgevers PDF, ook bekend als Version of Record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.tue.nl/taverne

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

openaccess@tue.nl

providing details and we will investigate your claim.

rede
th **e**

---

76 | **77**

Technische Hogeschool
Eindhoven

rede

ter gelegenheid van de opening
van het academisch jaar

---

76 | 77

Technische Hogeschool
Eindhoven

Rede uitgesproken door prof.dr.ir. G. Vossers,
rector magnificus van de Technische Hogeschool Eindhoven,
op 6 september 1976,
bij de opening van het academisch jaar 1976-1977.

Dames en heren,

De rector opent het academisch jaar, zo staat het in het bestuursreglement. Dat mag ik dus vanmiddag niet doen, want formeel heeft Van der Leeden reeds op woensdag 1 september 1976 het rectoraat op zich genomen. Vanmiddag vindt slechts de uiterlijke bevestiging van de overdracht plaats. Het is aan de Technische Hogeschool echter de gewoonte dat een scheidende rector de gebeurtenissen van het afgelopen jaar van commentaar voorziet, en ook, zo mogelijk, iets zegt over het komende academisch jaar.

Vandaar dat ik thans toch nog voor u sta, voor de vijfde achtereenvolgende maal. Ik zal ditmaal mijn terugblik echter niet tot één jaar beperken, maar wat verder terugkijken, en zo nu en dan de hele eerste vijfjarige periode van de werkingsduur van de *W.U.B.* in mijn betoog betrekken; maar stel u gerust, ik zal het niet alleen over de *W.U.B.* hebben.

Het bezig zijn met de *W.U.B.* heeft de afgelopen jaren het zicht op de buitenwereld en de grote universitaire vraagstukken wel eens verduisterd. Zoveel energie is gaan zitten in het veranderen van de bestuurlijke organisatie, het instellen van vakgroepen, het schrijven en bespreken van nieuwe reglementen, het oplossen van opkomende conflicten en het overleggen in steeds maar nieuwe overlegstructuren, dat wij onvoldoende tijd hebben om rond ons heen te kijken en de veranderingen in de samenleving te verwerken.

Terugblikkend over een periode van vijf jaar, zien wij duidelijk de problemen, die samenhangen met een verdere uitbreiding van het hoger onderwijs. De groei die tussen de jaren 1960 en 1970 plaatsvond, kan niet in hetzelfde tempo doorgaan; de capaciteit van de universiteiten kan niet op dezelfde schaal worden uitgebreid; de afgestudeerden vinden moeilijker een baan; het aantal werkeloze academici neemt toe.

De uitbreiding van het universitair onderwijs en onderzoek stagneert; in een aantal geïndustrialiseerde landen worden de middelen voor de universiteiten zelfs verminderd. Aan een periode van bijna twee eeuwen bijna constante groei van de universiteiten lijkt een einde te komen.

Het streven naar gelijke kansen voor iedereen vormt een van de belangrijkste krachten die onze samenleving willen veranderen, en daarbij heeft een steeds verder open zetten van de poorten naar de universiteit een belangrijke rol gespeeld. Een verdere ongebreidelde groei lijkt tot ontwrichting van de universiteiten te leiden. De kostenstructuur van het onderwijs laat zien dat we zo niet verder kunnen gaan. Het onderwijs is een arbeidsintensieve activiteit; de toeneming van de produktiviteit is gering, ondanks voorspiegelingen van winst bij het gebruik van audiovisuele middelen en instructie met behulp van het rekentuig.

De overheden in de geïndustrialiseerde landen zijn zich van deze ontwikkelingen bewust geworden en zoeken een uitweg, voornamelijk door de uitbreiding van de niet-universitaire sector van het hoger onderwijs en de invoering van kortere cursussen en algemene opleidingen. 'Diversification', differentiatie van het hoger onderwijs, is de geijkte term voor dit beleid. De afgelopen 5 tot 10 jaar heeft ook Nederland hierover gepraat, zij het vertraagd en nog zonder veel zichtbaar succes. Het aan Heine toegeschreven gezegde, dat in Nederland alles 50 jaar later plaatsvindt dan in de andere landen van Europa, is ook hierop van toepassing. Behalve de invoering van de *W.U.B.*: dat is een uitzondering op deze afspraak van Heine; daarin zijn wij koploper, vergeleken bij de andere landen van Europa.

De resultaten van de pogingen tot differentiatie van het hoger onderwijs zijn nog niet erg zichtbaar in Nederland. In 1971 praatten wij al over de herstructurering van het universitaire onderwijs, in het bijzonder over de verkorting van de cursusduur, en nu, in 1976, doen we dat nog steeds. De *wet Herstructurering Wetenschappelijk Onderwijs* is nog net voor het begin van het vorige cursusjaar door het parlement aangenomen. Er is een aantal kostbare maanden verloren gegaan met het stoeien tussen staatssecretaris en Academische Raad over het formuleren van richtlijnen. Let wel, de letterlijke formulering van het betreffende wetsartikel zal de komende cursus nog wel eens houvast moeten geven; ik citeer: 'Richtlijnen ten behoeve van de wijze waarop de voorstellen betreffende de onderwijs- en examenprogramma's . . . alsmede van de vaststelling van de cursusduur worden opgesteld'. Alle studierichtingen in heel Nederland zijn op de voorgeschreven wijze voorstellen aan het klaar maken. Vóór 1 oktober a.s. zullen de 7 studierichtingen van onze hogeschool aanvragen voor een vijfjarige cursusduur op tafel leggen. Besprekingen in commissies en hogeschoolraden zullen volgen. In het voorjaar van 1977 zullen de aanvragen van ongeveer driehonderd studierichtingen door de Academische Raad heen moeten. Als iedere studierichting zich beperkt tot ca. 30 pagina's tekst, zien we de delegaties naar de Academische Raad al ter vergadering gaan met boekwerken van ca. 9 000 pagina's. Ons voorstellingsvermogen schiet tekort om te bedenken wat de staatssecretaris en de Onderwijsraad daarna nog allemaal moeten gaan doen.

Deze wijze van differentiatie lijkt niet erg succesvol; de verwachtingen over het resultaat kunnen niet hoog gespannen zijn. De wet *Herstructurering* is veel te laat ingevoerd; er is veel te lang over gepraat; de wet behandelt ook maar een deel van het hoger onderwijs. In plaats van differentiatie, zal een grotere eenvormigheid ontstaan. Praktisch alle studierichtingen komen uit op een vijfjarige cursusduur. De research-aantekening en de opleiding tot assistent-onderzoeker komen te weinig uit de verf, omdat er te weinig stimulansen tot ontwikkeling van deze nieuwe mogelijkheden zijn gegeven. Het landelijk zwaartepuntenbeleid en het overige wetenschapsbeleid zijn te laat van de grond gekomen om de studierichtingen enig vertrouwen te geven, dat op deze wijze aan het wetenschappelijk onderzoek aandacht besteed kan blijven.

Met de differentiatie in het niet-universitaire deel van het hoger onderwijs is het niet veel beter gesteld. In 1972 waren het 'de beide reisnota's' die het beleid bepaalden. Toen werd het gezocht in samenwerkingsverbanden tussen h.b.o.-instellingen en universiteiten. Nu gaat het beleid plotseling weer in een andere richting en wordt een zelfstandige ontwikkeling van het niet-universitair hoger onderwijs voorzien. Lees er de *Contourennota* en de *nota Hoger Onderwijs in de Toekomst* maar op na, wanneer u tenminste zo gauw kunt vinden waar het staat. (Waarom moeten die nota's toch zo dik zijn en zo vaak in herhalingen vervallen?)

De *nota Hoger Onderwijs in de Toekomst*, die halverwege het afgelopen cursusjaar verscheen, zou de universiteiten zeer ter harte moeten gaan, want daarin zou, volgens de titel, een beeld geschetst moeten worden van onder andere, de visie van de bewindslieden op de universiteiten in de toekomst. Niets is minder waar; de nota gaat praktisch alleen over het hoger beroepsonderwijs; zij het dat dit onderwijs in de toekomst aan hogescholen zal worden gegeven. 'What is in a name? . . .' De huidige hogescholen en universiteiten komen er nauwelijks in voor; die hebben het te druk met de herstructurering, zo wordt gezegd. Een beeld van de toekomst van de universiteit wordt niet geschetst. Er wordt enerzijds met een merkwaardige voorkeur steeds over de eenheid van het stelsel gesproken: er moet één wet op het hoger onderwijs komen, één rechtspositioneel stelsel voor docenten en andere personeelsleden, één stelsel van bekostiging is belangrijk; anderzijds wordt juist de zelfstandige ontwikkeling van het hoger beroepsonderwijs benadrukt.

Het definitieve oordeel over deze nota zullen de instellingen de komende maanden moeten geven. Het notaloos-jaar, waar ik in mijn vorige rede op hoopte, is nog niet in zicht.

Laat er geen misverstand over ontstaan, en nu beperk ik me even tot het technisch hoger onderwijs: de uitbreiding en verbetering van het h.t.s.-onderwijs lijkt me zeer belangrijk. Ook het overstappen van h.t.s.-studenten aan het eind van het eerste of het tweede studiejaar naar een t.h.-studie, en omgekeerd, de aanbe-

veling aan t.h.-studenten om aan het eind van het eerste studiejaar aan een h.t.s. verder te gaan, zijn goede voorstellen uit de nota *Hoger Onderwijs in de Toekomst*, hoewel nog onvoldoende middelen worden geboden om vooral dit laatste te bewerkstelligen. De verdere ontwikkeling van de beide vormen van technisch hoger onderwijs zal in nauwe samenspraak moeten geschieden. Te veel vond in het verleden een gescheiden optrekken plaats. Gelukkig hebben wij vanuit de Technische Hogeschool Eindhoven de afgelopen vijf jaar goede relaties met de h.t.s.-en uit de omgeving kunnen ontwikkelen. De aansluiting van de h.t.s.-en aan het Rekencentrum is slechts een eerste voorbeeld; het gezamenlijk overleg tussen h.t.s.- en t.h.-docenten over het wiskundeprogramma in het eerstejaars-curriculum is een tweede voorbeeld; dit heeft reeds tot concrete resultaten geleid. Er zijn er meer en er zullen er zeker in de komende jaren volgen. Heeft de nota *Hoger Onderwijs in de Toekomst* niet te snel geconcludeerd dat ook voor andere disciplines dan de technische, soortgelijke ontwikkelingen mogelijk en wenselijk zijn?

Waar ik met betrekking tot deze nota's over de differentiatie van het hoger onderwijs - men ziet het niet alleen in de Nederlandse nota's, maar ook in die van andere landen - een beetje over mopper is, dat er zo weinig gezegd wordt over de essentiële kenmerken van de universitaire opleiding en wat er nodig is om de kwaliteit van deze opleiding te handhaven. In een systeem van massaal hoger onderwijs, waartoe de geïndustrialiseerde samenlevingen kennelijk overgaan, moet ook plaats zijn voor jonge mensen die hun intellectuele vermogens willen trainen, scherpen en disciplineren; moet er gelegenheid zijn en een klimaat geboden worden om onderzoek te verrichten in nauwe samenhang met geavanceerd onderwijs. In een gedifferentieerd stelsel van hoger onderwijs, waar voldoende opleidingsmogelijkheden zijn voor een grote groep van studenten met heterogene belangstelling, geschiktheden en aspiraties, horen ook plaatsen te zijn van hoge kwaliteit. Deze plaatsen ontstaan niet vanzelf, en er zijn bijzondere maatregelen nodig om de kwaliteit van dit soort universitair onderwijs te garanderen. Type-rend voor nota's van dit karakter is de terminologische reductie van de universitaire opleiding tot onderdeel van de tertiaire opleiding of post-secundaire opleiding; sommigen hebben de moed al opgegeven om kwaliteit in de tertiaire opleiding te behouden, en verwachten die van een quartaire opleiding. Maar men lost de problemen niet op door ze anders te rangschikken of een nieuwe naam te geven, alhoewel dat een niet-ongebruikelijke methode in bepaalde kringen is.

Dames en heren,

Over de kwaliteit van het universitaire onderwijs wil ik in het vervolg van mijn betoog een enkele opmerking maken. We zijn de afgelopen jaren te veel met kwantitatieve aspecten bezig geweest; de groei van de zestiger jaren heeft dat in de hand gewerkt.

Aantallen studenten, aantallen personeelsleden, aantallen publikaties, aantallen vierkante meters vloeroppervlak of laboratoriumruimte zijn de maten waarmee wij de omvang van de universiteiten meten. We vinden het haast vanzelfsprekend, dat het een universiteit beter gaat naarmate deze getallen groeien. Kleine instellingen die in de groei achterblijven, doen wanhopige pogingen bij te blijven in de vaart der grote en ontwikkelen wat we zouden kunnen noemen een 'Klein-Duimpje-syndroom'. Heerst die angst ook niet bij sommigen in onze hogeschool? Waarom vinden we het niet fijn om klein te zijn?

Planningsmethodieken en sleutels werken vaak in de hand dat de kwantiteit belangrijker wordt geacht dan de kwaliteit. De uitbreiding van de zestiger jaren is goed zichtbaar bijvoorbeeld in de uitbreiding van de vaste wetenschappelijke staven aan de Nederlandse universiteiten en hogescholen. Beslissingen over aanstelling van personeel hebben vérstreckende consequenties, omdat het beslissingen voor 30 - 40 jaar zijn. In korte tijd zijn velen binnengekomen; soms was het in verband met de zuigkracht van onderzoeklaboratoria, moeilijk de eisen van kwaliteit bij de selectie te handhaven. Zeer velen zijn toen in vaste dienst aangenomen. Zo lang de groei doorzet valt een eventueel gebrek aan kwaliteit niet op. Maar nu de groei er kennelijk uit is, zullen de gebreken zichtbaar worden, vooral op de wat langere termijn. Wij worden met z'n allen gelijkelijk ouder; weinigen gaan met pensioen; aan de onderkant van de leeftijds piramide komt gering nieuw bloed. De kansen op een wetenschappelijke functie voor een grote groep jonge mensen zullen beperkt zijn. Niet voor niets spreekt men, ook elders in Europa, reeds van een 'lost-generation' van wetenschappelijke onderzoekers. Juist daarom is het nodig na te denken over maatregelen ter handhaving van de kwaliteit van de universiteiten. Dit is ook de reden dat in de discussienota over uitgangspunten en randvoorwaarden voor de middellange termijn, die het college van Bestuur in mei 1976 aan de hogeschool heeft aangeboden, veel aandacht wordt gevraagd voor de verhoging van het aantal langdurig tijdelijke dienstverbanden onder de wetenschappelijke medewerkers, ten koste van de verbanden in vaste dienst. Een essentieel kenmerk van de universiteiten in ons land en in de meeste omliggende landen is dat er wetenschappelijk onderzoek plaatsvindt. Daarbij wordt voortgebouwd op de Humboldtse traditie, die 'Lehre' en 'Forschung' koppelt. Niet alle landen hebben deze traditie gevolgd: kijk maar naar Rusland en Frankrijk, waar de universiteiten zich grotendeels beperken tot onderwijs, en het onderzoek in gespecialiseerde instituten buiten de universiteiten plaatsvindt.

Bij het lustrum, dat de hogeschool in april 1976 vierde, keken wij terug op een twintigjarige periode van opbouw en consolidatie, en concludeerden wij dat ook aan onze hogeschool het onderzoek een vaste plaats had gekregen. De promoties, de publikaties, de researchcontracten met Z.W.O., S.O.N., F.O.M. en andere geven daarvan een bewijs. Wij waren niet overtuigd of alle maatregelen die genomen of in voorbereiding zijn, het onderzoek bevorderen. Daarom zijn op een symposium tijdens het lustrum vooral de onderzoekers zelf aan het woord geweest over de factoren die de voortgang van het onderzoek beïnvloeden.

De onderzoekcommissies in de afdelingen kunnen een belangrijke rol vervullen bij het stimuleren van het onderzoek, indien zij, wijs en verstandig, zonder al te veel papieren rompslomp, door persoonlijke bezoeken, zich op de hoogte stellen van het doel, de voortgang, de verslaglegging van het onderzoek, alsmede de gebruikte personele en financiële middelen.

Op grond hiervan kunnen zij de afdelingen adviseren over de besteding van toekomstige middelen. De beoordeling van de kwaliteit van het onderzoek zal in de regel aan de vakgenoten, in nationaal of internationaal verband, moeten worden overgelaten.

Op deze wijze is een aantal onderzoekcommissies aan onze hogeschool werkzaam, en in overleg met de Hogeschoolraad zijn het afgelopen jaar deze commissies ten voorbeeld gesteld aan de andere afdelingen. In het najaar zal hierover nader gerapporteerd worden.

Op landelijk niveau kan ook een tweede geldstroom stimulerend werken voor het verhogen van de kwaliteit van het onderzoek; het advies van de vakgenoten speelt hierin een belangrijke rol. Omvorming van Z.W.O. naar R.W.O., mits er ook steun gegeven kan worden aan technisch wetenschappelijk onderzoek, is dan ook door onze hogeschool toegejuicht. Hoever het met deze omvorming staat, is nog in de departementale nevelen verborgen. Gelukkig is er dit jaar weer een commissie Algemene Vraagstukken van Wetenschappelijk Onderzoek van de Academische Raad gevormd, die, gezien de samenstelling, vertrouwen en gezag in de universitaire wereld kan genieten. Deze commissie zal haar bijdragen moeten leveren in de ontwikkeling van toekomstige landelijke wetenschapsorganen. Het gevaar is niet denkbeeldig dat zwaarwichtige overlegstructuren worden opgezet, of dat men het in uitgebreide informatiesystemen voor onderzoekregistratie gaat zoeken. Men hoede zich voor zware bureaucratische procedures en zinloos gedetailleerde projectregistraties.

In deze hogeschool is een discussie op gang gekomen, in de Hogeschoolraad, in de vaste commissie voor Onderwijs en Onderzoek en het college van Decanen en met de voorzitters van de onderzoekcommissies uit de afdelingen, over de vraag

of men zich reeds zou kunnen prepareren op een landelijk zwaartepuntenbeleid. Concentratie van onderwerpen, afspraken met andere instellingen en een leerstoelenbeleid zouden hiervoor gebruikt kunnen worden. Er is nog maar een eerste begin gemaakt met dit onderwerp; het zal ook de komende jaren in de belangstelling van de hogeschool blijven staan, vooral wanneer het landelijk beleid gestalte begint te krijgen.

Al deze ontwikkelingen dienen voor alles in dienst gesteld te worden van de bevordering en bewaking van de kwaliteit van het onderzoek. Men moet er vanuitgaan, dat de belangrijkste beslissingen die men op het gebied van het onderzoekbeleid maakt, zijn die van de keuze van de geschikte mensen en het op peil houden van hun kwaliteit. Letten wij daar in het bestuurlijk proces voldoende op? Kiezen wij de juiste mensen? Geven wij hun voldoende gelegenheid om met vakgenoten in contact te komen? De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid heeft zich dat onlangs ook afgevraagd voor de Nederlandse onderzoekers en technici in het algemeen. Komt er voldoende stimulans van buiten? Zoeken wij geschikte kandidaten, ook voor de hoogste posities, niet te veel in de eigen gelederen? Ik moet u zeggen, dat ik er niet helemaal gerust op ben; het huidige bestuursproces zou wel eens de zogenaamde huisbenoemingen kunnen bevorderen. Ook collega Duynstee waarschuwde hiervoor bij zijn afscheid als rector van de Katholieke Universiteit te Nijmegen. Het advies van de zusterafdelingen van de andere hogescholen of universiteiten moet een garantie bieden voor de kwaliteit van de keuze. Vroeger werkte dat ook niet altijd ideaal, maar thans is het bepaald slechter, omdat sommige afdelingen niet bij machte zijn voldoende betrouwbaarheid van deze adviezen te garanderen. Men hult zich dan meestal in een nietszeggend commentaar. Inspraak en openbaarheid staan vaak op gespannen voet met het erkennen en belonen van kwaliteit.

Bovenstaande maatregelen voor de handhaving van de kwaliteit van het onderzoek zullen zeker niet voldoende zijn. Zouden wij voor de komende jaren, desnoods voor een tijdelijke periode, niet een verlaging van de pensioengerechtigde leeftijd van het wetenschappelijk personeel moeten overwegen? Waarom niet de voorzieningen treffen dat men op een leeftijd van 60 - 62 jaar met pensioen kan gaan? Andere grote laboratoria, bijvoorbeeld hier in de stad, kennen dit al jaren. Het zal zeer goed werken om de stagnatie in de doorstroming van jongere medewerkers te bevorderen. Het zal wel jaren praten kosten in onze hogere bureaucratie; hoe lang wordt er al niet gepraat over het voorstel om de grens van 70 jaar voor hoogleraren en lectoren naar 65 te verleggen?

Dames en heren,

De kwaliteit van het onderwijs is een volgend thema waar ik vanmiddag enkele opmerkingen over wil maken. De herstructureringsoperatie, die ik u aan het begin van deze rede schetste, moet niet in het minst in dienst staan van de bevordering van de kwaliteit. Met zorg hebben de studierichtingen van deze hogeschool gekeken naar de inhoud van de programma's en, waar mogelijk, is een aantal wijzigingen voorgesteld of reeds ingevoerd. Een belangrijk deel van het nieuwe curriculum vormt de eenjarige propaedeuse, die vele functies moet verkrijgen: oriënterend, representatief en selectief. Voor de technische studierichtingen is dit niet zo'n probleem. Vanaf het begin van deze hogeschool is veel zorg besteed aan de propaedeuse. Reeds jarenlang kenden wij de eenjarige propaedeuse, en met de zg. P-regel, die weliswaar versoepeld, toch nog door de meeste afdelingen wordt gehanteerd, worden de studenten gedwongen om in maximaal anderhalf jaar na aanvang van de studie het P-examen af te leggen met behulp van vrijstellende tentamens; daarna wordt het moeilijk gemaakt omdat dan de vakken alleen nog tegelijk in de examenperiode afgelegd kunnen worden. De nieuwe herstructureringswet is eigenlijk soepeler dan deze P-regel; daarin mag een student twee jaar over zijn P-examen doen.

Tot nu toe is niet gebleken dat de propaedeuse in de technische studierichtingen een onredelijk middel is om een voorspelling te kunnen doen over het succes in de rest van de studie. Ook in de herstructureringswet moeten wij dit middel handhaven. Elk systeem van post-secundair onderwijs is meer of minder selectief en het lijkt mij verstandig dat niet te verbloemen; al past het niet in het beeld van een samenleving die loting als toelating tot de universitaire studie als de hoogste wijsheid opbrengt. Wij doen er verstandig aan het rapport van A.D. de Groot weer eens na te lezen over de selectie voor en in het hoger onderwijs, dat in 1972 verscheen en bij vele groepen niet in goede aarde viel.

Wij kunnen verschillende selectiemomenten onderscheiden:

- selectie tijdens de secundaire opleiding;
- selectie bij binnenkomst aan de unive.siteit;
- selectie tijdens het eerste jaar.

Het ziet er naar uit, dat het selectieve karakter van de secundaire opleiding steeds meer gaat verdwijnen; de gevolgen van de mammoetwet en de plannen voor de middenschool en de bovenschool wijzen daarop. De selectie bij binnenkomst of die tijdens het eerste jaar zullen dus steeds belangrijker moeten worden en het is goed, dat de universiteiten zich dat realiseren. Selectie bij binnenkomst kennen in Nederland alleen de h.b.o.-instellingen, de universiteiten kunnen alleen voor de numerus fixus-vakken met het genoemde lotingssysteem bij binnenkomst selecteren.

Voor het overige zijn de universiteiten aangewezen op selectie tijdens het eerste

jaar, en het is zeker nodig dat zij dit blijven hanteren. Het is een merkwaardige, historisch gegroeide anomalie in Nederland, dat de kortere, goedkopere cursussen van het niet-universitaire, tertiaire onderwijs wel ingangselectie kennen en toepassen, maar dat de langere, duurdere universitaire cursussen die niet kennen. De plannen van de *nota Hoger Onderwijs in de Toekomst* vallen of staan met het invoeren van selectie in de universiteiten. Ervaringen in het buitenland hebben geleerd, dat tot nu toe in een systeem van massaal tertiair onderwijs opvang van grote groepen studenten in korte cursussen alleen een succes was, indien de lange cursussen een strenge ingangselectie of een numerus fixus kenden; de voorbeelden van de onderwijssystemen in Engeland, de Verenigde Staten en Joegoslavië laten dat zien. Laten wij wat dit betreft de lessen die er te leren vallen, leren, alvorens ons in een avontuur te storten. Zagen wij ook in het Nederlandse systeem de toeloop naar de h.t.s.-en niet steeds meer achterblijven ten opzichte van die naar de t.h.'s? Is het bacculaureaat niet een les?

Voor de handhaving van de kwaliteit van het onderwijs is de selectie van studenten niet het enige instrument; ook de kwaliteit van de staf is daarvoor bepalend, maar daarover maakte ik al opmerkingen. Kunnen wij nog veel verwachten van wijzigingen van de onderwijsmethoden of de intensiteit van de onderwijsbegeleiding, speciaal voor het universitaire onderwijs? De geleerden zijn het er nog niet over eens; de materie blijkt weerbarstig; de toepassing van de verworven kennis vordert maar langzaam. Heyn heeft onlangs, terecht provocerend, gezegd op het leerboek als het beste instructiesysteem; volgens hem kan het boek, na de lei, het schrift en het schoolbord als de beste uitvinding in het onderwijs worden beschouwd. Het gebruik van goede leerboeken is misschien wel het beste en eenvoudigste geïndividualiseerde systeem van kennisoverdracht in het universitaire onderwijs; we zouden de studenten meer moeten leren om goede leerboeken te gebruiken - dictaten en stencils horen naar mijn mening niet zo erg bij het universitaire onderwijs - , maar velen hier vinden helaas deze opvatting een ongepaste ketterij.

Dames en heren,

Het is beter om nu de draad van het verslag over het afgelopen jaar weer op te vatten. Een aantal ontwikkelingen heb ik reeds vermeld. De personalia vereisen echter afzonderlijke aandacht; de bestuurlijke processen verlopen vaak zo naamloos in grote organisaties, dat ik hier gaarne bij stil sta.

Tot gewoon hoogleraar werden benoemd: ir. M.F.Th. Bax in het architectonisch ontwerpen, mevrouw dr.dipl.-ing. H. Fassbinder-Hörr in de stadsvernieuwing, ir. A.J. van Neste in het constructief ontwerpen en dr.ir. M.J.W. Schouten in de werktuigbouwkunde.

Tot buitengewoon hoogleraar werden benoemd: drs. C.W.W. van Lohuizen in het planologisch onderzoek, in het bijzonder de sociografie, en ir. J. Vorenkamp in de klimaatregeling.

Dr. ir. J.E.W. Beneken en ir. H.M. Goudappel werden gewoon hoogleraar in plaats van buitengewoon.

Omgekeerd werd D.C. Apon, arch. H.B.O., buitengewoon hoogleraar in plaats van gewoon.

Tot lector werden benoemd: dr. R. Metselaar in de fysische chemie, dr.ir.

A.C.J. de Leeuw in de bedrijfskunde, in het bijzonder de systeemleer, en dr.ir.

J. de Graaf in de wiskunde.

Een zevental docenten hield het afgelopen jaar een intreerede.

Afscheid namen wij van een tweetal hoogleraren, beiden uit de afdeling der Scheikundige Technologie: prof.dr. C. Koningsberger en prof.dr.ir. A.I.M. Keulemans.

Voor de Hogeschoolraad vonden dit jaar alleen verkiezingen plaats voor de studentengeleding; daar werd de delegatie praktisch geheel vernieuwd. Ook in de groep buiten-universitaire leden vonden nogal wat verschuivingen plaats. Continuïteit is daarin moeilijk te bereiken. Vier traden af: B.H.M. Sies, mr. F.J.M. Houben, drs. F.W.C. Buijs en drs. H.J. Hannesen; vier nieuwe werden benoemd: drs. H.C.J. van der Rijdt, drs. H.L.H. Janssen, mr. J.A.H. Kuyper en drs. P.P. Smeets.

Het college van Bestuur werd in zijn geheel vernieuwd of herbenoemd. Prof.dr. C.E. Mulders en ing. M. Verduin werden opnieuw gekozen door de Hogeschoolraad voor een periode van 2 jaar als lid van het college van Bestuur; mr. J.R. van Eerde werd opnieuw benoemd als Kroonlid van het college van Bestuur voor een periode van 4 jaar. De voorzitter, ir. K. Kooij, ging met pensioen; op een bijeenkomst in april 1976 nam de hogeschool afscheid van hem. Per 1 mei 1976 kwam drs. H.J. ter Heege het college van Bestuur versterken als Kroonlid; vorige week aanvaardde hij het voorzitterschap van het college. Over de wisseling van het rectoraat komen wij nog te spreken.

Het college van Decanen onderging ook verandering: Rieck volgde Heikens op, Van der Vlugt nam de plaats van Hamaker in en Doornbos wisselde met Veltkamp.

Koninklijke onderscheidingen werden aan prof.dr. P.A.J.M. Steenkamp, ir. K. Kooij, T. de Vries en mij verleend.

Hoge wetenschappelijke onderscheidingen ontvingen Stuyts, die benoemd werd tot fellow of the American Ceramic Society en Dijkstra, die een eredoctoraat ontving van de Queen's University of Belfast.

Aan het slot van de reeks personalia verzoek ik u enkele ogenblikken stil te staan bij hen die ons dit jaar door de dood ontvielen:

R. Anthonio	- student in de werktuigbouwkunde,
L. Haanappel	- student in de bedrijfskunde,
D.Th.J. ter Horst	- hoogleraar in de elektrotechniek,
L. Loon	- student in de scheikundige technologie,
R. van Steyn	- tijdelijk medewerker in de afdeling der Technische Natuurkunde.

Aantallen behandelde ik in vroeger jaren ook bij de personalia: aantal ingeschreven eerstejaarsstudenten, aantal afgestudeerden, aantal promoties. Na wat ik over kwantiteit in relatie tot kwaliteit heb gezegd, durf ik dit nu nauwelijks te doen. Eén probleem van aantallen dat de gemoederen het afgelopen jaar bezighield. kan ik u echter niet onthouden; dat betreft het aantal hogeschoolraadsleden. De hogeschoolraad-voorzitter Van Agt merkte aan het begin van het jaar op, dat hij een verkleining van de Hogeschoolraad nuttig achtte, omdat het de besluitvorming zou verbeteren, waardoor er meer leden van de T.H.-gemeenschap bereid gevonden zouden kunnen worden zich kandidaat te stellen. Hij stelde een verkleining van 40 tot 30 en misschien zelfs tot 20 leden voor. Vele woorden zijn er de afgelopen maanden over gevallen, maar, na consultatie van velen, ziet het er niet naar uit, dat deze maand tot verkleining zal worden besloten.

Hiermede ben ik vanzelf aangeland bij het laatste onderwerp dat ik vanmiddag wilde aansnijden, de *wet Universitaire Bestuurshervorming*. Toen ik in november 1971 het rectoraat op me nam, nog net een maand vóór de invoering van de *W.U.B.* aan deze hogeschool op 1 december 1971, wist iedereen, dat de universitaire bestuursorganisatie een experimentele periode tot 31 augustus 1976 zou ingaan om, zo schrijft de Memorie van Toelichting op de *W.U.B.*: 'met de geschetste structuur ervaring te kunnen opdoen. Met behulp van een nieuw bestuursstelsel zullen andere aspecten van het totale vernieuwingsproces beter kunnen worden aangepakt. Op grond van de expansie, waaraan de universiteiten onderhevig zijn en zullen blijven, groeit het besef, dat men zich met betrekking tot de universiteiten zal moeten gewennen te denken in termen van voortdurende veranderingsprocessen . . . . Een niet in alle opzichten uitgebalanceerd stelsel kan worden verwacht. Om die reden is het raadzaam geacht aan de wet een beperkte geldigheidsduur te verlenen. Over de onderlinge rangorde en afweging van de beginselen en waarden van universitair bestuur valt nog weinig

met zekerheid te zeggen: nader onderzoek is dringend gewenst. Daarom moet er een commissie voor de bestuurs hervorming worden ingesteld, waaraan een raadgevende en coördinerende taak wordt toegekend bij de uitwerking en de uitvoering van de wet'. Einde citaten Memorie van Toelichting.

De experimentele periode is in het voorjaar met een noodwetje met 1 jaar verlengd en er ligt thans een wetsontwerp bij de Tweede Kamer, waarin volgens de laatste nota van wijzigingen voorgesteld wordt de wet te verlengen tot 1 september 1982. Niets blijkt permanenter dan tijdelijke constructies; wij kennen dat ook van semi-permanente noodgebouwen die soms het eeuwige leven schijnen te hebben.

Waarom nu deze wet met een nieuwe periode van zes jaar verlengen, na de eerste experimentele periode van vijf jaar? De commissie voor de Bestuurs hervorming zegt in haar rapporten dat de wet nog niet voldoende is ingevoerd en dat er meer tijd nodig is om de invoering te bewerkstelligen.

De staatssecretaris neemt dit argument over in zijn laatste nota van wijzigingen. Ik meen ernstig te moeten twifelen of de commissie voor de Bestuurs hervorming wel een goed beeld heeft van de mate van invoering van de *W. U.B.* De commissie gaat erg formeel juridisch te werk en heeft de afgelopen jaren gevraagd hoever het stond met alle formele besluiten over de instelling van vakgroepen, opstellen van reglementen etc. Op grond daarvan komt zij bijvoorbeeld tot de conclusie, dat in Eindhoven de *W. U.B.* nog maar partieel is ingevoerd. Dit is niet in overeenstemming met de feitelijke gang van zaken; vakgroepen zijn er gewoon en er wordt gewerkt volgens de ideeën van de *W. U.B.* Wij hebben, althans in Eindhoven, beslist niet meer tijd nodig om de *W. U.B.* in te voeren. Het moet ook reeds nu mogelijk zijn inzicht te krijgen in de werking van het bestuursstelsel en in de onderlinge rangorde en afweging van de beginselen en waarden van het universitaire bestuur. Zoals u weet, waren er drie beginselen: democratisering, doelmatigheid en autonomie van de instellingen.

De commissie voor de Bestuurs hervorming zal daarover pas in 1978 rapporteren en mede daarom wordt de experimentele periode met een aantal jaren verlengd. Een serie wetenschappelijke onderzoeken wordt verricht; ook deze hogeschool heeft het afgelopen jaar aan een proefonderzoek meegedaan. In het bijzonder zal het meningenonderzoek belangrijk zijn, waarmee nog nauwelijks begonnen is.

De vraag is of het verstandig is om zolang te wachten met het vaststellen van een definitieve bestuursstructuur voor de universiteiten. Het handhaven van de kwaliteit van de universiteiten, waarvan ik in het begin van mijn betoog enkele facetten schetste, vereist een effectief en continu besturen met een grote mate van wijsheid, besluitvaardigheid en doorzettingsvermogen, vooral in tijden van afnemende financiële middelen.

Het ministerie heeft ook gezien, dat de kosten in het universitaire onderwijs

bedwongen moeten worden. Daar grijpt men steeds meer het middel van een bureaucratisch centralisme om een en ander in de hand te houden. De activiteiten van de planners werken dat ook in de hand. Wij zien de afgelopen jaren de invloed van de uitsluitend kwantitatief denkende sleutelaars steeds sterker worden. Op zichzelf is dit geen bezwaar, mits deze activiteiten ten dienste staan van effectieve, besluitvaardige besturen van de instellingen. In de huidige bestuursstructuur die de overheid aan de instellingen heeft opgelegd, is besluitvaardigheid van de instellingen zeer moeilijk te realiseren en kan de planning een doel in zichzelf worden. De wetgeving die bij de *W.U.B.* in de huidige vorm is opgelegd, is naar mijn mening niet geschikt voor een besluitvaardig bestuur. In een vorige rectorale rede heb ik daarop gewezen en ook redes van collegae rectoris de afgelopen cursus getuigen een zelfde ervaring. Daarom ben ik van mening, dat op kortere termijn grotere wijzigingen moeten worden aangebracht dan in het huidige wetsontwerp tot verlenging worden voorgesteld. Anders is een verdere ontwikkeling van het bureaucratisch centralisme vanuit Den Haag het gevolg, een ontwikkeling die beslist op lange termijn niet bevorderlijk is voor de kwaliteit van de universiteiten.

Over welke wijzigingen denk ik dan?

Een paar uitgangspunten moeten naar mijn mening in de wijzigingen op de *W.U.B.* verwezenlijkt worden:

- a. de meest betrokkenen moeten bij de besluitvorming zoveel mogelijk ingeschakeld worden;
- b. in de wezenlijke beslissingen van onderwijs en onderzoek dienen de gekwalificeerden hun bijdragen te leveren;
- c. grotere delegatie van taken en verantwoordelijkheden.

Een paar voorbeelden:

- de afstand tussen vakgroepen en Afdelingsraad is veel te groot; de vakgroepen moeten veel meer bij de beslissingen van de Afdelingsraad betrokken worden, eventueel daarin vertegenwoordigd zijn;
- evenzo is de afstand tussen de afdelingen en de Hogeschoolraad veel te groot; gedacht moet worden aan getrapte verkiezingen vanuit de afdelingen;
- de besluitvorming en bestuursstructuur voor de deelgebieden onderwijs, onderzoek, personele en materiële middelen behoeven niet op dezelfde leest geschoeid te zijn; we zouden kunnen leren van de wetgeving in een aantal Westduitse deelstaten, waar op universiteits- en op faculteitsniveau verschillende gremia voor deze gebieden bestaan met een aan het onderwerp aangepaste samenstelling: studenten zullen meer bij het onderwijs betrokken zijn dan bij het onderzoek; het niet-wetenschappelijk personeel door de aard der werk-

zaamheden meestal meer betrokken bij personele en materiële voorzieningen dan bij onderwijs en onderzoek;

- het mag niet voorkomen, dat in een onderzoekcommissie van een afdeling geen hoogleraren of lectoren zitten: noblesse oblige;
- men moet de meningsvorming over wetsvoorstellen en rapporten delegeren aan een groep mensen, uitgezocht op hun bekwaamheden en aan hen het vertrouwen en de delegatie geven om het standpunt van de instelling of de gezamenlijke instellingen te verkondigen. Het komt nu voor, dat rapporten behandeld worden in vakgroepen, afdelingscommissies, Afdelingsraden, 2 of 3 commissies op hogeschoolniveau, college van Bestuur, geleidingsvergaderingen van de Hogeschoolraad, Hogeschoolraad, delegatie naar Academische Raad, Dagelijkse Raad, commissies en secties van de Academische Raad, plenaire Academische Raad. Een eindeloze hoeveelheid schijven; het advies wordt er niet beter op, iedereen raakt gefrustreerd;
- delegeren van bevoegdheden van de Raad aan het college van Bestuur of van het Vakgroepsbestuur aan het Dagelijks Bestuur;
- waarom in het algemeen zo'n constant wantrouwen tegen bijvoorbeeld een college van Decanen, dat door zijn kennis van wat er in de afdelingen gebeurt, bij uitstek het adviescollege op het gebied van onderwijs en onderzoek voor de universiteit kan zijn?

Afgelopen cursus is in deze hogeschool besloten om zoveel mogelijk gebruik te maken van deze kennis en de samenstelling van de gezamenlijke vaste commissie voor Advies en Bijstand voor Onderwijs en Onderzoek voor college van Bestuur en Hogeschoolraad voor een proefperiode van twee jaar zo te wijzigen, dat de decanen of hun plaatsvervangers daarin zijn opgenomen.

Ik hoop van harte dat deze proefneming slaagt.

Een aantal van deze zaken kan wel degelijk binnen de huidige *W. U. B.* gerealiseerd worden, maar de samenstelling en het wantrouwen van de raden is van dien aard, dat het meestal niet gebeurt. Wanneer we de wetgeving in de verschillende landen vergelijken, zien wij dat in de samenstelling en de bevoegdheden van de raden juist de Nederlandse wetgeving het verst is doorgeschoten met, naar mijn mening, als gevolg dat van de autonomie van de instelling weinig terecht komt, dat de doelmatigheid er ernstig onder lijdt en dat dientengevolge ook de democratie geweld wordt aangedaan.

Zal het parlement de politieke moed opbrengen om wijzigingen aan te brengen? Ik betwijfel het. De gevolgen voor de kwaliteit voor de Nederlandse universiteiten op lange termijn zullen naar mijn mening niet uitblijven.

Ik moet deze vroegtijdige, persoonlijke bijdrage in het meningenonderzoek over de werking van de *W. U. B.* aanvullen met een andere persoonlijke waarneming.

Het is me opgevallen, dat praktisch iedereen aan de Technische Hogeschool Eindhoven van zeer goede wil is geweest om er het beste van te maken en dat daarom onder de nieuwe bestuursstructuur weinig grote conflicten hebben plaatsgevonden. Wellicht is dat ook het voorrecht van een kleine instelling, waar men elkaar kent.

Ik ben hiermede aan het eind gekomen van mijn verslag over het afgelopen jaar. Ik constateer, dat ik niet zoveel nieuws heb verteld; ik wil graag een citaat van André Gide herhalen, dat ik op deze plaats bij de diesrede in 1968 heb uitgesproken: 'Wij merken dat alles reeds gezegd is - en het is alleen omdat niemand luistert, dat men steeds weer opnieuw kan beginnen'. Wanneer men zichzelf begint te citeren, wordt het wel tijd dat men weggaat.

Staat u mij in de reeks van persoonlijke opmerkingen, waarmee ik was begonnen, nog een enkele toe.

Ondanks mijn negatieve beoordeling van de *W.U.B.* kijk ik met genoegen op deze bijna vijfjarige bestuursperiode terug. Als rector staat men op een centrale plaats en heeft men gelegenheid met zeer velen samen te werken en contacten te leggen. Zowel in deze hogeschool als ook in het verkeer met de andere universiteiten in Nederland en, door omstandigheden, ook vrij veel daarbuiten. Dat heeft mijn blik en ervaring zeer verruimd, wat ruimschoots opweegt tegen de wel eens minder plezierige ogenblikken, die er ook zijn geweest.

Ik dank allen waarmee ik heb samengewerkt: de collega's in het college van Bestuur, het secretariaat van de hogeschool, de leden van het college van Decanen, de leden van de Hogeschoolraad, de vaste commissies en nog zeer velen daarbuiten.

Het is onmogelijk volledig te zijn of allen bij naam te noemen. Een uitzondering maak ik voor mej. S. Faas en mr. H.F.F. de Bree zonder wier dagelijkse steun en toewijding ik deze vijfjarige periode niet overleefd zou hebben.

Ik heb de afgelopen jaren nog niet voldoende toegepast, wat ik op een buitenlandse conferentie over universitaire bestuursproblemen hoorde aanbevelen door een wijs, kleurrijk Engels bestuurder, Sir John Hackett, Principal of King's College, London, die in de militaire hiërarchie was gevormd:

'Never try to do anything in the toplevel, which can be done by a lower level; the primary function of those on top, should be to live in idleness'.

Wel ben ik dit advies in de loop der jaren steeds meer gaan toepassen.

Ik wens dit ook mijn opvolger, prof.dr. P. van der Leeden, toe die bereid is gevonden voor een driejarige periode het rectoraat op zich te nemen. Hij is daar-

toe alleszins gekwalificeerd, omdat hij, als bijna geen onzer, de hogeschool vanaf het eerste begin heeft helpen opbouwen.

In groot vertrouwen draag ik het rectoraat aan Van der Leeden over; ik hoop dat hij evenveel genoeg van zijn bestuursperiode zal mogen ondervinden als waarvan ik zojuist getuigde.

Ik dank u voor uw aandacht.

